כולל משכימים
...ויראוך עם שמש מבקשי פניך...

גליון מבקשי פניך

והקדוש ברוך הוא אומר: לא, אלא להיפך ממש

הרב משה זאב גרנק

"ועפרון ישב בתוך בני חת". פירש רש"י שהוא "כתיב חסר", ישב בלא ו"ו, ומה פשרו, "**אותו היום מנוהו שוטר עליהם**". והנה סתם שוטר הוא כענין שופטים ושוטרים, מי שכופה את העם לקיים את הדינים. אבל לשון המדרש רבה, שממנו יצאו דברי רש"י, מורה שאין זה אלא מינוי של שררה, וכבר כתב הבאר שבע (סוטה מב.) שצריך לפרש שוטר זה "**שר ומושל**". ומפני מה מינוהו לשר דוקא באותו היום? ממשיך רש"י: "מפני חשיבותו של אברהם שהיה צריך לו, עלה לגדלה". אברהם אבינו נצרך לו, ואין זה מכבודו של אברהם שיצטרך לעסוק עם אדם פשוט מן השוק.

נמצא, כפי שפירשו המפרשים את דברי רש"י, שמן השמים סיבבו שבאותו היום ימנו את עפרון. ונצייר לעצמנו מה היה שם. מסתמא נתקבצו כולם לבחור להם ממונה, ובאו ואמרו: עפרון זכה! ולמה הצליח עפרון כל כך? זה אומר מפני טעם זה, וזה אומר מפני טעם אחר, זה תולה במה שעשה, וזה תולה במה שהבטיח להם. באה התורה ואומרת: הכל שטותים, אין לכל זה שום שייכות. מה שמינו את עפרון, יהיה מי שיהיה, הכל בשביל אברהם אבינו, שרצה לקנות את מערת המכפלה.

ויש לומר יותר מזה, וכן כתב הפרדס יוסף. אברהם אבינו רצה לקנות את מערת המכפלה מעפרון, והרי כל אדם יש לו בחירה, ויכול היה עפרון להחליט שאינו רוצה למכרה, ומה יהיה אז? לכן, אומר הפרדס יוסף, סיבב הקדוש ברוך הוא שיתמנה עפרון לשר. ומכיון שנתמנה לשר, הרי לב מלכים ושרים ביד ה', ושוב אין לו בחירה, וממילא ודאי הוא שיוכל אברהם אבינו לקנות את המערה. ועל כל פנים, אתה חושב שזה הטעם או זה הטעם, והתורה מגלה מהו הטעם האמיתי: שרצה הקדוש ברוך הוא שיוכל אברהם לקנות את מערת המכפלה.

ונצייר לעצמנו מה טיבו של עפרון זה. מפורש בפסוקים שלא היה אדם ישר במעשיו, ובקש לרמות את אברהם. אברהם בקש שימכור לו את מערת המכפלה "אשר בקצה שדהו", ועפרון משיב: לא כן, היאך תקנה את המערה בלא השדה? ולמה לו לאברהם השדה? ואחר כך אמר שיתננה לו במתנה, ואברהם כבר הבין שאין רצונו במתנה, אלא כסף הוא מבקש. הרי שלא מחמת איזה טעם הגון נתמנה עפרון לשר, אלא הכל בשביל אברהם אבינו.

ויסוד זה אנו רואים עוד בהמשך הפרשה. אומר הפסוק "ויען לבן ובתואל ויאמרו מה' יצא הדבר". אליעזר בא לבקש שידוך ליצחק, ומספר להם את כל המעשה, והדבר הראשון שאומרים לבן ובתואל הוא "מה' יצא הדבר", מאת הקדוש ברוך הוא ממש היא.

ותמוה, הרי לא מצינו שהיו לבן ובתואל מאמינים גדולים בהקדוש ברוך הוא. כבר אמר לבן לאליעזר "פניתי הבית", הרי שלא היה מאמין כל כך, ועבודה זרה היתה בביתו. ופתאום נעשה מאמין גדול ואומר "מה' יצא הדבר"? מה הם אומרים?

ועוד, שמיד אמרו "מה' יצא הדבר", ומשמע שהסכימו לשידוך, ולמחרת בבוקר נעשו מהססים ונסוגו מעט. מה נשתנה? הרי כבר הסכימו, ומה נעשה ב"מה' יצא הדבר"?

ולכאורה הפשט הוא שלבן ובתואל לא רצו כלל בשידוך עם אברהם אבינו. לבן אף בקש עצה ליטול את ממונו של אליעזר, ורצה להרגו כדי ליקח את ממונו. לא היה להם שום חפץ בדבר. ומה יעשו כדי לעכב את השידוך? היאך יוכלו להבטיח שלא יעלה בידו?

יודע אתה מה אמרו? כך היה חשבונם. מה קורה כשבא אדם ומציע שידוך, ומונה את כל המעלות הטובות, ומיד משיב לו השני: טוב, כן הוא, נגמור את השידוך ונעשה לחיים. כלום שמעת דבר כזה מימיך? אם יבוא אדם ויאמר לך שמוכן הוא לגמור את השידוך מיד, מה הדבר הראשון

שעולה בדעתך? שיש כאן ריח שאינו טוב. אדם המוכן לגמור שידוך בלא שום חקירה ודרישה, נראה שיש כאן איזה פגם, ורוצים לגמור את הענין קודם שתבין לאיזה דבר נכנסת. וזה היה חשבונם של לבן ובתואל: אם נאמר שנחשוב בדבר, הרי זה מראה שחפצים אנו בו יותר ממה שרצוננו להראות. לכן אמרו: לא כן, מוכנים אנו לגמור היום, עכשיו, ויהיה הדבר נגמר. והיו סבורים שאליעזר יאמר: יש כאן משהו שאינו כשורה, אם כל כך אתם ממהרים להכנס בדבר, שוב אין לי חפץ בו.

ומה היה הקלקול בחשבונם? הקלקול היה שלא ידעו עם מי יש להם עסק. באליעזר מדובר! בכל הפרשה רואים את מעלת הבטחון הגדולה שהיתה לאליעזר, שאמר: אני איני עושה כלום, אלא מתפלל להקדוש ברוך הוא, והקדוש ברוך הוא יסדר את הדבר. ודוקא כך סיבב הקדוש ברוך הוא, שהדבר עצמו שבו בקשו לשבור את השידוך, הוא היה בעיני אליעזר המעלה הגדולה ביותר. מוכנים אתם, מה' יצא הדבר! שמע אליעזר "מה' יצא הדבר", ואמר: ודאי, זהו הטוב ביותר, וזהו ממש מה שאני רוצה. וכך סיבב הקדוש ברוך הוא, ומה' יצא הדבר באמת, ומה שהם רצו נהפך להיפך ממש. הם חשבו שאליעזר לא יסכים, ואליעזר מיד הסכים.

נמצא שאנו רואים כאן אותו יסוד עצמו. אין אנו יכולים להביט על הדברים בעינינו אנו ולומר: זהו חשבוני, זהו מה שרציתי, זהו מה שחשבתי שיהיה, וזהו מה שצריך להיות. הקדוש ברוך הוא מסבב, הקדוש ברוך הוא מנהיג את העולם, ויש חשבונות רבים שאין אנו מבינים. וכשרוצה הקדוש ברוך הוא שיהיה דבר, מסבב הוא שמה שאתה חושב שיקרה, הקדוש ברוך הוא אומר: לא, אלא להיפך ממש. כך רוצה הקדוש ברוך הוא, וזהו הלימוד שאנו למדים כאן מן הפרשה.

מקורות

באר שבע סוטה מב. ד"ה מה שוטר שיש ממונה על: פרש"י השופט ממונה על השוטר שהשוטר עשוי לנגוש את מי שיצוה השופט לכוף וכן$ פרש"י בחומש גבי שופטים ושוטרים תתן לך וגו'. וקשה לי דא"כ היאך נקרא השוטר ממונה דהא אין לשוטר גדולה כלל מעצמו והלא אפילו הסגן לאו ממונה נקרא מטעם שאין לו גדולה מעצמו. לכן נ"ל דהאי ודברו השוטרים אינו כמו שופטים ושוטרים תתן לך וגו' כי אלו השוטרים הם השרים המושלים מגזירת משטרי הארץ והא דקאמר מה שוטר שיש ממונה על גביו היינו המלך ... והוי האי שוטר דהכא דומה להא דפרש"י בחומש פרשת חיי שרה בפסוק ועפרון ישב אותו היום מנוהו שוטר עליהם מפני חשיבותו של אברהם שהיה צריך לו עלה לגדולה ובעל כרחך צריך לפרש האי שוטר שר ומושל כדאיתא בהדיא בב"ר ועפרון ישב רבי יצחק אמר ישב כתיב אותו היום מנוהו ארכיסטרטיגוס דלא יהא בר נש רב זבין מן בר נש זעיר וארכיסטרטיגוס היינו גדול שבנציבים וכו'